

Verski pouk in vzgoja v dekliških šolah v Škofji Loki

1. del

Izvleček

V prispevku je predstavljen odnos do krščanske vere v dekliški notranji šoli in penzionatu v Škofji Loki. Prvi del predstavlja verski pouk, ki je bil sestavni del šolskega kurikula in kot tak primerljiv z ostalimi šolami. Osrednji del predstavlja versko-vzgojni model, ki je bil sestavni del življenja v penzionatu. Model je predstavljen prek molitvenika, ki so ga v 19. stoletju uporabljale gojenke, ter verskih združenj, ki sta delovali v vzgojnem zavodu: Marijine kongregacije in Združenja angela varuha. V sklepnem delu je predstavljena notranjost kapele sv. Ane na loškem gradu, kot je opisana v Letnem šolskem poročilu zavoda 1914/16.

Abstract

Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part 1

The contribution discusses the attitude to Christian belief in the girls' boarding school in Škofja Loka. The first part presents religious education, which was an integral part of the school curriculum and as such comparable with other schools. The central part presents the model of religious upbringing, which was an integral part of life in the boarding school. The model is presented through the prayer book that was used by pupils in the 19th century and the religious associations that operated in the educational institution: the Congregation of Mary and the Association of the Guardian Angel. In the concluding part is presented the interior of the Chapel of St. Anne in Škofja Loka Castle, as described in the Annual School Report of the institution 1914/16.

Uvod

100-letnica obnove penzionatske kapele sv. Ane na loškem gradu je priložnost, da se ozremo v preteklost in se spomnimo njenega pomena v času pred letom 1941, ko je v grajskem posloplju delovalo kar nekaj dekliških šol: osnovna in meščanska šola, kmetijsko-gospodinjška šola in učiteljišče. V penzionatu bivajoče gojenke so prejemale celostno vzgojo in oskrbo.

Verski pouk v notranjih dekliških šolah

Celotna vzgoja v šolah in penzionatu je temeljila na katoliškem svetovnem nazoru. Njen cilj je bila skrb za enakomerno razvijanje vseh dušnih in telesnih moči, držeč se gesla: Zdrava duša v zdravem telesu. Pozornost je bila usmerjena v to, da so se gojenke usposobile za življenje v veselih in mračnih dneh. Zato je bil poudarek na krepitvi volje in navajanju na krščansko pobožnost. K vzgojnim ciljem je spadala tudi skrb za zdrav način življenja, z veliko gibanja in vzgoja za ljubezen do naroda in domovine.¹

Versko življenje je bilo sestavni del življenja v penzionatu in prepleteno z dnevnim, tedenskim in letnim ritmom. Govorimo lahko o dveh temeljnih vidikih: verskem pouku v šoli in verski vzgoji v vsakdanu.

Sestavni del šolskega načrta je bil verski pouk. Poučeval ga je vsakokratni spiritual, ki je bil istočasno tudi spovednik gojenk. K verskemu pouku je spadala tudi priprava na prejem zakramentov: spovedi, prvega obhajila in birme. Pouk ni potekal le verbalno, saj *Letno poročilo zavoda iz leta 1905/06*² našteva več didaktičnih pripomočkov: šolsko stensko karto Palestine iz časa apostolov, stensko karto bibličnih dežel, slike iz biblične zgodovine za nazorni pouk (30 kosov) in liturgične stenske slike (25 kosov). Leta 1909/10³ je spiritual Ignacij Nadrah podaril stereoskopske slike iz Jezusovega življenja in trpljenja (24 kosov), slike iz Svete dežele (12 kosov) in umetniško prepleten palmov list za cvetno nedeljo. Naslednje leto so bile dar neznanega dobrotnika stereoskopske slike o Palestini (80 kosov). V 30. letih 20. stoletja so na meščanski šoli pri poučevanju uporabljali *Katoliški katekizem*, Mlakarjev *Katoliški verouk*, Levičnikove *Zgodbe sv. pisma*, 1. in 2. del ter Strojovo *Liturgiko*. Slednjo je kasneje zamenjala *Liturgika za srednje, meščanske in tem podobne šole*, ki sta jo napisala Franc Jaklič in Ivan Vrečar. V istem obdobju so na učiteljišču v prvih treh letnikih uporabljali učbenike dr. Gregorija Pečjaka *Katoliški nauk za višje razrede srednjih šol*, v 4. letniku pa *Zgodovino katoliške cerkve za višje razrede srednjih šol*, ki jo je sestavil dr. Anton Medved.⁴

1 AUŠL, Prospekt dekliškega zavoda uršulinskega samostana v Škofji Loki, t. e. 11.

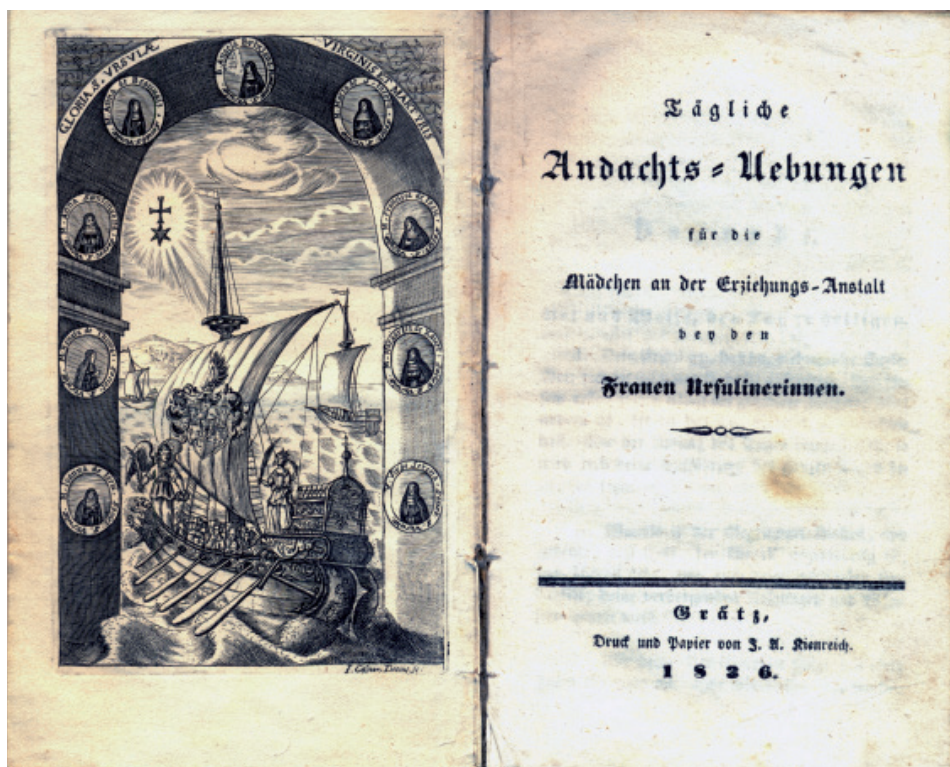
2 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1905/06, str. 39.

3 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1909/10, str. 36.

4 AUŠL, Letno poročilo meščanske šole, 1936-1940, t. e. 3, Letno poročilo učiteljišča, 1930-1933, t. e. 3.

Uvajanje v praktično versko življenje

Za podporo praktičnemu verskemu življenju so gojenke v 19. stoletju uporabljale molitvenik *Tägliche Andachts-Uebungen für die Mädchen an der Erziehungs-Anstalt bey den Frauen Ursulinerinnen*,⁵ ki so ga leta 1836 za gojenke v uršulinskih penzionatih pripravile uršulinke v Gradcu. V predgovoru knjižice je predstavljen njen namen: posvetiti dan in življenje Bogu. Poudarek je na zavedanju, da je Bog navzoč v življenju človeka, vse življenje in delovanje je v njegovo čast. Zato je pri življenju, delu in molitvi pomembno, kakšen je namen človekovega delovanja. V tem »zrcalu« se pri večernem spraševanju vesti tudi pregleduje in preverja dan. V podporo osebni dnevni molitvi so bile jutranje in

Molitvenik, ki so ga v 19. stoletju uporabljale gojenke v penzionatu.

(hrani: AUŠL)

- 5 Na ohranjenem izvodu v arhivu uršulinskega samostana v Škofji Loki je poleg imena uporabnice m. Bernardine /Wagner/ pripis: Penzionatska knjižnica. Ta knjiga je bila dolgo v uporabi kot splošni molitvenik gojenk v penzionatu. Okrog leta 1865 so uršulinke v Brunecku/Brunico na južnem Tirolskem pripravile nov molitvenik, namenjen gojenkam uršulinskih penzionatov, posebej članicam (Nad)bratovščine sv. Angele. V 30-letih je doživel 5 izdaj. Kdaj so novi molitvenik začeli uporabljati v penziontu v Škofji Loki, ni znano.

večerne molitve, molitev ob bitju ure,⁶ ob zvonjenju, pred poukom ter ob obedih. Molitvenik je bil uporaben pripomoček pri dnevni sveti maši in pripravi na mesečno spoved. Različne molitve⁷ in pobožnosti (rožni venec, litanije, dnevni-ce⁸ in blagoslovi) so bogatile življenje gojenk v času njihovega šolanja in tudi kasneje, saj so molitvenike po končanem šolanju odnesle s seboj.

Letni ritem so določali liturgični prazniki. Praznovanja Brezmadežne, božiča, svečnice, praznika sv. Jožefa, velike noči, binkošti in praznika sv. Rešnjega telesa so prekinjala šolski vsakdan. Marijanski pobožnosti je bil posvečen mesec maj, pobožnosti do Srca Jezusovega pa mesec junij. V tem mesecu so praznovale tudi god sv. Alojzija (21. 6.), pred katerim so imele gojenke pripravo šest nedelj. Na sam god dopoldne je bil za gojenke običajno praznik prvega obhajila, popoldne pa slovesen sprejem pripravnic v Marijino kongregacijo. Posebno mesto sta imela tudi uršulinska redovna praznika ustanoviteljice svete Angele Merici (31. 5.)⁹ in zavetnice sv. Uršule (21. 10.), ko so imele gojenke pouka prost dan. Po slovesni maši so se odpravile na izlet v okolico ali na kostanjev piknik v bližnji gozd.¹⁰ Posebej slovesno so praznovali god sv. Angele ob 100-letnici kanonizacije leta 1907, ko so gojenke izvedle kantato Heinricha Engela, z naslovom *Sv. Angela*, spiritual Ignacij Nadržah pa je blagoslovil novo sliko sv. Angele, delo loške uršulinke m. Benedikte Hočevar.

Ob koncu šolskega leta, pred praznikom Srca Jezusovega, so se gojenke udeležile tridnevnih duhovnih vaj. Na pobudo škofa Antona Bonaventure Jegliča so se leta 1899 posvetile Srcu Jezusovemu in to posvetitev nato vsako leto obnovile.¹¹

Poleg splošne verske vzgoje, ki je bila namenjena gojenkam, so se v penzionatu oblikovala verska združenja. Za starejše gojenke je bila leta 1773 ustanovljena *Marijina kongregacija*, za mlajše pa leta 1887 *Združenje angela varuha*.

6 *Bog, nakloni nam srečno uro, da bomo krščansko živeli in srečno umrli, po Jezusu Kristusu, našem Gospodu. Amen.*

7 Kot zanimivost naj omenim molitev Zdrava Marija v čast sveti Ani: *Zdrava, milosti polna, Gospod je s teboj: tvoja milost bodi z menoj: blagoslovljena si med ženami, in blagoslovljena bodi tvoja sveta mati Ana, iz katere si brez madeža in greha izšla ti, devica Marija, iz tebe pa je bil rojen Jezus Kristus, Sin živega Boga. Amen./str. 222.*

8 Litanije in dnevni-ce Božje previdnosti, Jezusovega srca, v čast brezmadežnemu spočetju preblazene Device Marije, litanije sv. Uršule in njenih tovarišic, sv. Alojzija, čaščenje 5 Jezusovih ran za rešitev duš iz vic, spokorni psalmi in litanije.

9 Danes je njen praznik 27. januarja.

10 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1908/09, str. 13 in 30; Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1910/11, str. 19 in 30.

11 AUŠL, Cirkular der Marianischen Congregation in Bischoflack 1898/99, str. 32.

Delovanje Marijine kongregacije v notranjih šolah

Kmalu po ustanovitvi Marijine družbe na zunanji šoli (1859) je ta začela delovati tudi na notranji. Po posredovanju monsinjorja Luka Jerana je bila leta 1873 kanonično vzpostavljena in pridružena rimski kongregaciji *Prima Primaria*. S tem so članice postale deležne odpustkov in duhovnih milosti, lastnih Marijini kongregaciji.¹² Vzpostavljena je bila pod imenom Brezmadežnega spočetja Marije, drugi zavetnik je bil sv. Alojzij.

Voditelj je postal g. Matija Jeriha, takratni spiritual v uršulinskem samostanu v Škofji Loki,¹³ prva voditeljica pa hišna predstojnica m. Benedikta de Renaldy; sledile so ji m. Katarina Majhnič, m. Ignacija Šinkovec in m. Bernardina Wagner. Prednica Marijine kongregacije je bila na začetku najstarejša samostanska kandidatinja, kasneje pa so jo volili izmed kongreganistinj, prav tako tudi vsakokratni asistentki.

Do leta 1892 so se članice notranje Marijine kongregacije zbirale v veliki šolski učilnici samostanske stavbe, kjer je bila kot kongregacijski oltar postavljena slika Brezmadežne. Shodi so bili vsako nedeljo, slovesni pa na praznik Brezmadežne (8. 12.), praznik Marijinega darovanja – svečnico (2. 2.), sv. Alojzija (21. 6.) in občasno 25. marca. Vsako nedeljo in tudi na Marijine praznike so kongreganistinje molile Dnevnice v čast brezmadežnemu spočetju preblazene Device Marije, nekajkrat letno pa jih je nagovoril voditelj Matija Jeriha.

Z nakupom grajske stavbe je samostan pridobil kapelo, v kateri je dobila kongregacija lasten oltar z novim kipom Brezmadežne, ki ga je na lastne stroške preskrbela nekdanja gojenka in kongreganistinja Johanna Leskovic iz Idrije. Slovesen blagoslov kipa je bil v skoraj obnovljeni kapeli 21. junija 1893.¹⁴ Leto kasneje je bila na praznik Jezusovega vnebohoda, 3. maja 1894, blagoslovljena kongregacijska zastava. Kronistka je o dogodku zapisala: *»Po litanijah so se zbrale kongreganistinje v belih ogrinjalih in z modrimi trakovi v kapeli ob Marijinem oltarju. Otroci angela varuha so stali v belih ogrinjalih in z roza trakovi v lepem redu ob oltarju Srca Jezusovega, za njimi pa ostale gojenke.*

12 Marijine družbe v šolah in vzgojnih zavodih so se imenovalle kongregacije.

13 Matija Jeriha (1828, Ljubljana–1906, Novo mesto) je med leti 1864–1894 deloval kot spiritual v škofjeloškem uršulinskem samostanu. V tem času je podpiral razvoj notranjih šol in sam poučeval učiteljske učilnice. Zavodu je poklonil veliko knjig, ki so bile zametek učiteljske knjižnice in knjižnice za gojenke.

14 Ko so uršulinke leta 1890 kupile loški grad, je bila grajska kapela v slabem stanju. Njeno obnovo je leta 1893 izpeljal loški slikar in podobar Janez Šubic. V Imeniku notranje Marijine kongregacije je stanje kapele pred blagoslovom kipa opisano takole: *»Dva dni pred praznikom je bila kapela še v »strašnem« stanju: stari oltarji zaprašeni, pod razrit in poln groblje. Na dan pred praznikom pa so se redovnice in gojenke lotile dela, da bi jo vzorno uredile, kar jim je na splošno začudenje izvrstno uspelo. Na z deskami provizorično pokrit pod je bila položena preproga, na oltarje so bili postavljeni novi kipi in bogato okrašeni s cvetjem.«*

Poletno srečanje nekdanjih gojenk - kongreganistinj, okrog 1900.

(hrani: AUŠL)

*Med glavnim in kongregacijskim oltarjem je stala zastava. Med petjem Marijine pesmi je vstopil voditelj Marijine kongregacije g. monsinjor Matija Jeriha. Nato je molil k Svetemu Duhu in v nagovoru navdušeno spodbujal Marijine otroke, naj ostanejo zvesti zastavi presvetega Srca Jezusovega in brezmadežne nebeške Matere.*¹⁵ Sledil je blagoslov zastave in pozdrav zastave s pesnitvijo, ki jo je napisala takratna voditeljica penzionata m. Bernardina Wagner.¹⁶ Po zapeti pesmi so se gojenke razvrstile v procesijo in preko dvorišča in vrta z zastavo odšle v cerkev k majski pobožnosti. Leta 1896 je bila zaradi spremembe kongregacijskega oltarja in podobe kongregacija v penzionatu ponovno potrjena. Za kongregacijski oltar je bil določen oltar v kapeli sv. Ane s kipom Brezmadežne, za voditelja pa vsakokratni spovednik gojenk. Isto leto so se shodov Marijine kongregacije na notranji šoli začele udeleževati tudi članice, ki so bile sprejete na zunanji šoli pa so nadaljevale šolanje na notranji šoli.

15 AUŠL, Uršulinske šole, Marianische Congregation im Ursuliner-Convente zu Bischoflack, 1873–1936, t. e. 9.

16 M. Bernardina (Filipina) Wagner (1855, Idrija–1932, Škofja Loka) je bila učiteljica, ravnateljica meščanske šole in od 1896 vrhovna prefekta zavoda. Od 1912 do 1916 je na učiteljski poučevala nemščino. Že od otroštva je govorila nemško in slovensko, kasneje tudi francosko, italijansko in angleško. Pisala je deklamacije in pesmi v nemškem jeziku, le redke so ohranjene. Uredila je šolski arhiv in samostanske listine ter spisala 5 knjig kronike vzgojnega zavoda.

Vedno bolj se je postavljalo tudi vprašanje povezovanja tistih, ki so končale šolanje, vendar so ostale povezane z Marijino kongregacijo v penzionatu. Prvo, prav njim namenjeno srečanje je bilo 21. 6. 1897, zbralo se jih je 23. Leta 1898 je izšel seznam vseh kongreganistinj, ki so že zapustile zavod, naslednje leto pa so začele izhajati okrožnice z opisom življenja v penzionatu. Poleg tega je bilo od leta 1899 dalje vsako leto med počitnicami organizirano srečanje, Ločanke pa so se srečevale štirikrat letno. Na srečanju leta 1901 je bila na pobudo nekdanjih gojenk na penzionatskem vrtu ob koncu lipovega drevoreda postavljena votlina s kipom Lurške Matere Božje.

Vsakokratno počitniško srečanje je poleg druženja in obujanja spominov prinašalo primeren nagovor spirituala, skupno molitev, prejem obhajila ter procesijo skozi lipov drevored do lurške votline. Znak pripadnosti kongregaciji je pomenilo tudi podpisano posvečenje,¹⁷ ki so ga kongreganistinke poslale za praznik Brezmadežne.

Marijina kongregacija na meščanski šoli

Leta 1919 je na meščanski šoli nastala nova Marijina kongregacija, namenjena zunanjim učenkam meščanske šole in trgoveškega tečaja.¹⁸ Svoj sedež je imela v uršulinski cerkvi v Škofji Loki pri glavnem oltarju Marijinega brezmadežnega spočetja. Glavni praznik je bil 8. decembra, druga zavetnica je bila sv. Angela Merici. Shodi so bili na 14 dni v dvorani, dva slovesna ob praznikih zavetnic pa v cerkvi. Slovesnega shoda v cerkvi so se ob prazniku Brezmadežne skupaj udeleževale gojenke, članice meščanske Marijine kongregacije in družbenice iz mesta. Skupne shode so imele tudi ob drugih večjih praznikih: vnebohodu, Marijinem oznanjenju ...

Po končanem šolanju so kongreganistinke še naprej ostale povezane s to kongregacijo, lahko so prestopile v notranjo uršulinsko Marijino kongregacijo v zavodu v Škofji Loki ali Marijino družbo v domači župniji oziroma kraju stalnega bivališča.

17 Besedilo posvečenja: *Presveta Devica in Mati božja Marija, nisem sicer vredna, da bi bila v številu tvojih služabnic, ali v zaupanju v tvojo čudovito dobroto in ljubezen, želim tebi služiti, in zato te vpričo svojega angela varuha in vseh božjih svetnikov izvolim danes za svojo gospo, zavetnico in mater. Trdno sklenem, da ti bom vedno zvesto služila in skrbela bom po svojih močeh, da ti bodo tudi drugi služili in te ljubili. Zato te prosim, o predobra Mati, pri sveti krvi, ki jo je tvoj Sin zame prelil: sprejmi me za vedno v svojo družbo, in stori, da ti bom vedno dober otrok. Pri vseh mojih delih mi stoj na strani in izprosi mi milost, da v mojih mislih, besedah in dejanjih ne bo ničesar, kar bi tebe žalilo. Spominjaj se me in ne zapusti me v smrtni uri. Amen.*

18 NŠAL, ŠAL 5, Marijina družba, t . e. 111, Pravila Marijine kongregacije za meščansko šolo pri uršulinkah v Škofji Loki, 25. 1. 1919; AUŠL; Uršulinske šole, Potrdilna listna Marijine kongregacije za meščansko šoli pri uršulinkah v Škofji Loki, 15. 2. 1919, t. e. 9.

Gojenke pred votlino Lurške Marije v lipovem drevoredu. (hrani: AUŠL)

Leto 1924/25 je prineslo precejšnjo spremembo. Spirituala Karla Čerina je zamenjal Josip Šimenc.¹⁹ V tem letu se je Marijina kongregacija na meščanski šoli združila z notranjo. To je pomenilo tudi preoblikovanje vodstva, saj so v odbor iz vsakega razreda volili eno zastopnico zunanjih in eno zastopnico notranjih gojenk. Isto leto je delovanje poživila ustanovitev odsekov: evharističnega, adoracijskega in misijonskega; vsaka članica je bila vpisana vsaj v en odsek.

Namen evharističnega odseka je bil spodbujati pogosto vredno pristopanje k obhajilu. Članice adoracijskega odseka so tedensko četrte ure namenile adoraciji/molitvi pred tabernakljem. Kasneje sta se ta dva odseka združila. Članice misijonskega odseka so spremljale delovanje uršulink, misijonark m. Rafaela Vurnik in m. Ksaverije Pirc na Tajskem ter spoznavale življenje Friderika Baraga. Sodelovale so z *Dejanjem sv. Detinstva*²⁰ in *Apostolstvom sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije*.²¹ Konkretno delovanje je bilo povezano z nakupom

19 Josip Šimenc (1888, Podgora pri Dolskem–1965, Ljubljana) je od 1924 do 1936 deloval kot spiritual v škofjeloškem uršulinskem samostanu. Poučeval je verouk na meščanski šoli in učiteljišču ter na mlekarski šoli v Škofji Loki.

20 *Dejanje sv. Detinstva* je bila bratovščina, namenjena za pomoč pri reševanju življenja in krščanski vzgoji zapuščenih poganskih otrok, predvsem v Aziji. Svoje središče je imela v Parizu. Člani so bili lahko otroci in odrasli, ki so za zapuščene poganske otroke vsak dan molili »Češčena Marija«, s pristikom »Sv. Devica Marija, prosi za nas in za uboge poganske otroke«, ter mesečno darovali dva solda za vzdrževanje misijonskih ustanov za oskrbo, vzgojo in izobraževanje teh otrok. (*Zgodnja Danica* 1880, št. 7).

21 Bratovščina *Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije* je bila ustanovljena leta 1891, v Velehradu na Moravskem. Njen cilj je bil širjenje katoliške vere med Slovani in

blaga in šivanjem oblek, ki so jih poslale m. Rafaeli, ter zbiranjem znamk in »štanjol« papirja, kar so skupaj s prispevkom v denarju konec leta poslale vodstvu *Dejanja sv. Detinstva*. Ob praznikih so kongreganistinj pripravile akademije s petjem, glasbenimi točkami in recitacijami, misijonski odsek pa dramske igre z misijonsko tematiko ali bazar.²² Leta 1927/28 se je dosedanjim odsekom pridružil še odsek za poglobljanje notranjega življenja, kjer so se uvajale v premišljevalno molitev in branje Svetega pisma.

V naslednjih letih se je težišče delovanja s shodov preneslo na delo v odsekih, kljub temu pa so se kongreganistinj letno srečale na 9 ali 10 shodih. Običajno jih je vodil voditelj g. Josip Šimenc, slovesnejše shode, ki so bili povezani s sprejemom novih članic, pa različni duhovniki od drugod.

V kongregaciji so svoje delovanje vpisovali v več dokumentov:²³ *Imenik, Kroniko, Zapisnik kongregacijskih shodov, Zapisnik sej vodstva, Kroniko oziroma zapisnike posameznih odsekov, Blagajniško knjigo, Kontrolno knjigo ...*

Kongreganistinjam so bili na voljo časopisi *Bogoljub, Katoliški misijoni, Glasnik presvetega Srca Jezusovega, Prerok, Stadt Gottes, Unter der Fahne Mariens, Kraljestvo božje, Naša zvezda, Weltmission*. Prav tako so uporabljale penzionatsko knjižnico, namenjeno vsem gojenkam.

Skupaj z drugimi gojenkami v penzionatu so opravljale letne duhovne vaje, maja sodelovale pri šmarnicah in se junija posvetile Jezusovemu Srcu.

Združenje angela varuha

Leta 1887 je bilo za mlajše gojenke v penzionatu ustanovljeno *Združenje angela varuha*.²⁴ Njegov namen je bil posvetiti se čaščenju in službi angelov varuhov in na ta način pripraviti deklice na prvo obhajilo.

Pogoj za sprejem je bilo veselje do molitve in poslušnost do predpostavljenih po vzoru svetih angelov, ki so pozorni na voljo Boga in jo z veseljem izpolnjujejo. Ljubezen, ki je lastna angelom varuhom, so deklice s prijazno besedo in ljubečo pomočjo prinašale med sošolke ter domače. Naslednji poudarek je bil na resnicoljubnosti ter odprtem in jasnem govorjenju brez prikrievanja ali laži.

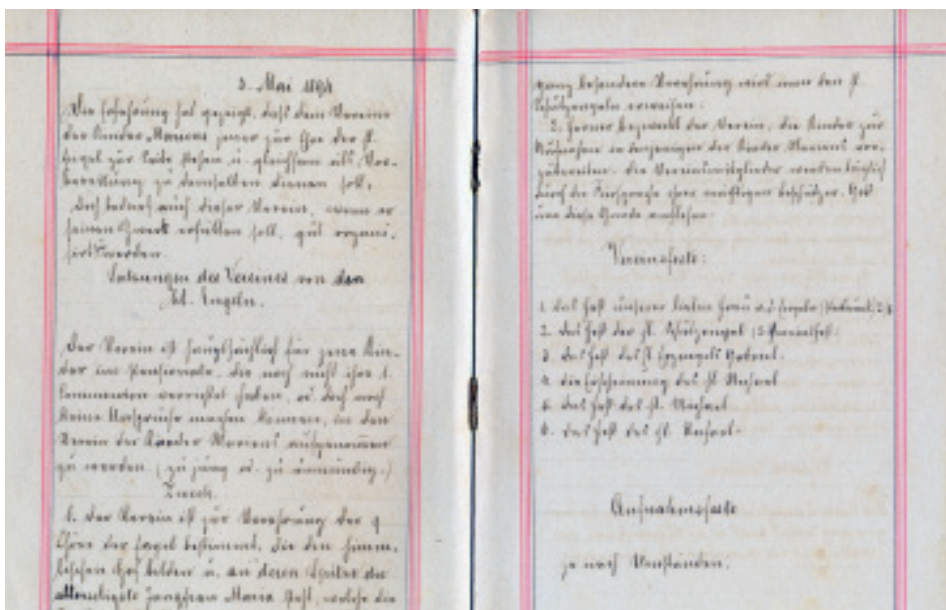
Članice so se redno srečevale enkrat mesečno. Posebej so praznovale praznike angelov kot zavetnikov združenja. Glavni praznik je bil praznik angelov varuhov (2. 10.), poleg tega pa še god nadangela Gabriela (24. 3), prikazanje nadangela Mihaela (8. 5), Marija angelska (Porcijunkula, 2. 8.), angelska nedelja (1. nedelja v septembru), god nadangela Mihaela (29. 9.) in nadangela Rafaela (24. 10.).

zedinjenje vzhodne cerkve. Apostolstvo je izdajalo glasilo »*Kraljestvo božje*«.

22 Tako so leta 1926/27 za misijonski dan na svečnico pripravile akademijo z naslednjim programom: 1. Uvodni pozdrav, 2. Klavir, 3. Govor, 4. »Zamorčki«, 5. Pesem, 6. Igra Ljudmila. Vnanje članice so imele misijonsko slavje 6. marca v Društvu v Škofji Loki; uprizorile so igro »*Afindra*«.

23 Večji del dokumentov je zgubljen, kar otežuje celovit pogled na delovanje združenj.

24 »Schutzengelverein«.

Statut Združenja svetih angelov, 1894. (hrani: AUŠL)

Sprejem novih članic je bil na božični dan, veliko noč, praznik sv. Rešnjega telesa ter na praznik angelov varuhov. Ob sprejemu so nove članice prejele sveti-njico in sliko angela varuha. V letih 1887–1893 je bilo sprejetih 68 deklic.

V teh letih se je pokazala velika povezanost med *Marijino kongregacijo* in *Združenjem angela varuha* in s tem potreba po preoblikovanju in boljši organi-zaciji slednjega. Tako se je na vnebohod, 3. maja 1894, to preoblikovalo v *Združenje svetih angelov* z lastnim statutom.

Njegov namen je bil čaščenje devet korov angelov in Marije kraljice angelov. Vanj so se vključevale deklice, ki še niso prejele prvega obhajila in niso imele možnosti biti sprejete v kongregacijo, ker so bile premlade ali premalo zrele. Članice so se dnevno po priprošnji angelov priporočale Bogu za milost sprejema v Marijino kongregacijo. Glavna praznika sta bila praznik Marije angelske in praznik angelov varuhov.

Članice so bile dveh stopenj: aspirantke in prave članice. Pogoj za sprejem med aspirantke je bil, da je deklica najmanj dva meseca bivala v uršulinskem pen-zionatu v Škofji Loki in s svojim vedenjem pokazala, da je vredna te milosti. Če je bila vsaj dva meseca aspirantka in se je v tem času zgledno vedla, je lahko postala prava članica. Če aspirantka po dveh letih ni postala članica, je bila izbrisana s seznama. Kot zunanje znamenje pripadnosti so aspirantke nosile svetinjico angela varuha na vijoličnem, članice pa na roza traku. V šolskem letu 1895/96 so bili sprejemi 21. 11. 1895 (sprejetih 9 deklic), 2. 2. 1896 (sprejetih 8 deklic) in 11. 6. (sprejetih 18 deklic, 1 deklica je bila sprejeta med aspirantke).

Potek sprejema v Združenje svetih angelov je opisan v statutu:

1. Pesem v čast angelu varuhu.
2. Pridi, Sveti Duh.
3. Zdrava Marija z vzkliki.²⁵
3. Nagovor voditelja.
5. Blagoslov svetinjc.
6. Molitev izročitve na dan sprejema v Združenje.
7. Izročitev svetinje s strani voditelja.
8. Če je sprejem aspirantk, se moli molitev izročitve.
9. Voditeljica in prednica pripneta pentlje. Med tem se poje pesem.
10. Litanije sv. angela varuha.
11. Molitev v slavo devetim korom angelov in njihovi kraljici.
12. Molitev izročitve angelu varuhu.
13. Pod tvoje varstvo pribežimo in vzkliki.
14. Pesem.

Tedenska srečanja molitveno-vzgojne narave so bila vsako nedeljo. Vodil jih je duhovni voditelj, voditeljica ali prednica združenja. Na začetku so molili molitev *Pridi, Sveti Duh* in *Zdrava Marija* z dodanimi vzkliki. Sledilo je branje iz knjige o angelu varuhu ali podobno in življenjske spodbude članicam. Nato so skupaj molili *Litanije svetih angelov varuhov* in 9-krat *Slava Očetu*. Nato je voditeljica glasno molila molitev v čast devetim korom angelov in njihovi vzvišeni kraljici Mariji, vsi pa so obnovili svojo izročitev svetemu angelu varuhu. Srečanje se je sklenilo z molitvijo *Pod tvoje varstvo pribežimo* in vzkliki.

Dolžnost članic je bila jutranja in večerna molitev k angelu varuhu: *Angel božji, varuh moj, po božji dobroti sem varovanec tvoj; razsvetluj in varuj me, vladaj in vodi me. Amen.* Dnevno so molile tudi 9-krat *Slava Očetu* v čast devetim korom angelov in od časa do časa v duhu pozdravile angela varuha svojih tovarišic.

Vodstvo Združenja svetih angelov so sestavljali voditelj, voditeljica, prednica in dve asistentki. Voditelj in voditeljica sta bila ista kot pri Marijini kongregaciji. Prednica je bila izbrana izmed kongreganistk, asistentki pa izmed članic Združenja svetih angelov.

V ohranjenem zvezku razvoju sledimo le do leta 1896. Kasneje se združenje posredno omenja leta 1907, ko je bila na god sv. Alojzija izjemoma ena izmed gojenk – prvoobhajank istega dne popoldne sprejeta v kongregacijo in je, poleg svetinje z roza trakom otrok angela varuha, pred Marijinim oltarjem prejela še svetlomoder trak Brezmadežne.²⁶

Kljub temu da je združenje zamiralo, ga najdemo na freskah v penzionatski kapeli.

25 'Kraljica angelov, prosi za nas!' in 'Vsi sveti angeli in nadangeli, prosite za nas!'

26 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1906/07, str. 37.

Penzionatska kapela sv. Ane

Odsev versko-duhovne vzgoje v uršulinskem penzionatu v Škofji Loki ponazarja leta 1915 izdelana poslikava penzionatske kapele sv. Ane na loškem gradu. Obnova je sovpadala s časom, ko je na gradu začela delovati vojaška bolnica. Kljub temu so se uršulinke odločile, da z začetim obnavljanjem kapele nadaljujejo. Pri tem sta bila ohranjena oba stranska oltarja: oltar s kipom Srca Jezusovega in manjšima kipoma sv. Avgušтина in sv. Frančiška Saleškega na levi strani in kongregacijski oltar s kipom Brezmadežne in ob njem kipa zavetnika mladine sv. Stanislava Kostka in sv. Alojzija na desni strani. Na glavnem oltarju je bila od prejšnje opreme ohranjena slika Francesca Fontebassa *Sv. Ana uči Marijo brati*.²⁷ Kipa sv. Angele in sv. Uršule ob strani glavnega oltarja sta bila umaknjena, kip sv. Jožefa na vrhu pa je bil zamenjan s sliko z istim motivom.²⁸ Leta 1915 je slikar Anton Jebačič kapelo poslikal s simboli kreposti in prizori angelov. Na stropu je upodobil nadangela Mihaela,²⁹ s tehtnico in križem v roki, nad levim stranskim oltarjem nadangela Rafaela in prizor ozdravljenja slepega Tobita,³⁰ nad desnim pa nadangela Gabriela in Marijo.³¹ Nad vhodom je upodobljena freska angela varuha in dveh gojenk, v ozadju pa Škofja Loka.

V *Letnem poročilu penzionata 1914/16* je ena izmed učiteljskih predstavila simboliko po opisu spirituala Karla Čerina: »... *Strop kapele krasi osem medaljonov s simboli treh božanskih in štirih glavnih kreposti. Na medaljonu nad vhodom pa je kronogram: NIHIL NOCEBUNT DEO NOBISCVM HOSTILIA BELLA*.³²

Vera! Ženska postava drži križ. Verujemo v križanega Odrešenika, čeprav se njegovo božanstvo na križu skriva. Vendar nam šele ob pogledu na križanega postane jasna neskončna vrednost njegovega učenja, naše vere. Dragocena kri Sina človekovega nam odpre nebesa. Verujemo in upamo.

Upanje! Tudi tu je mnogokrat uporabljena predstavitev: ženska s sidrom. Kakor divje in silno divja neurje, ne omagujemo. Naše sidro je upanje.

In ljubezen? Mlada mati s svojim otrokom v naročju. Daje mu granatno jabolko, da se z njim igra. Granatno jabolko ima mnogo pečk, prav tako mnogostranska je materina ljubezen. Vendar se tudi ta poplemeniti z ljubeznijo do Boga. Zato drži mati v desni roki srce in ga drži proti Bogu.

Pomenljiva je tudi simbolika glavnih kreposti. Medaljonu vere sledi tisti s prvo glavno krepostjo. 'Bodite torej preudarni kakor kače,'³³ opominja Sv. pismo.

27 Klemenčič, Pozabljeni Fontebasso iz Škofje Loke.

28 Slika je leta 1915 naslikala m. Benedikta Hočevnar.

29 Prim. Raz 12, 7.

30 Prim. Tob 11, 7-13.

31 Prim. Lk 1, 26-38.

32 Če je Bog z nami, nam nič ne bodo škodovala sovražne vojne.

33 Prim. Mt 10, 16.

Ranjeni vojaki pri bogoslužju v penzionatski kapeli, 1915. (hrani: AUŠL)

Vendar se preudarnega delovanja ne učimo v glasnem svetovnem kolesju, ne v divjem boju okrog sebe. V ubogi človeški duši upada in narašča, lesketajoče se slike vlečejo mimo, večje vzplamtijo in mamijo: 'Zgrabi, zgrabi, še je čas, ja, še danes, morda potem nikoli več!' Vendar, človeški otrok, le ena luč pripoveduje večno resnico. Pri siju mrtvaške sveče zbledi bleščeči lažni sijaj in pisana igra sveta. Kamnita, strma in ostro zarisana pa se zdi steza lepe ljubezni, popolnega spremenjenja.

Modrost, resna mladenka z mrtvaško glavo in Svetim pismom v naročju in z zeleno vejo v roki. – S kačo govoriš glasne, preudarne besede. Zdrznemo se! Pa vendar ne govoriš vedno tako resno. Kakšen krat se izgubi tvoj pogled v neskončno in nato pripoveduješ o tihi, brezmejni sreči. Pač mora biti čudovito odmreti samemu sebi, vziti v Bogu, mnogo ljubiti in biti neskončno ljubljen.

Na visokem razglednem stolpu nasproti modrosti vrši pravičnost svojo težko službo: kraljica dviga roko in na njenih ustnicah je sodni izrek. Krona in žezlo sta znamenji njenega visokega dostojanstva.

Vendar, kaj sta bojevniku in zmagovalcu modrost in pravičnost brez srčnosti! V oklepu, oborožen z ščitom in mečem, se pogumno poda nasproti sovražniku. Celotna podoba diha moč in svež življenjski pogum. Kliče nam: Preko boja do zmage!

Zmernost, skromna mladenka kaže z levo roko vajeti in že v tej edini kretnji leži toliko tihega moledovanja in skrbnosti, da osupli obstanemo, da bi

prisluhnilo še drugi prošnji: 'Tudi dovoljeno uživaj zmerno.' Z desnico drži mladenka pokrovko nad gorečim ognjem.

Nad vrati kapele nas pozdravlja ljubek prizor. Sredi med cvetočimi travniki stojita na razpotju dve deklici v obleki samostanskih gojenk. Angel varuh jima svetuje, naj izbereta pot križa in kaže na kruh življenja. V ozadju slike je prikazana Škofja Loka z zgoraj ležečim zavodom.

Vsak dan stojimo na razpotju. Tu mamljivi, glasni svet z lepimi besedami na ustnicah, s porogom, norčevanjem in strupom v srcu, tam preprost križ s poljskim cvetjem. Moje srce, molči vendar in pravilno izberi!

Nad oltarno sliko pa se smehlja sv. Jožef in ljubeznivi Ježušček. Rednik kaže z desnico na zbrane molitve in v njegovih očeh beremo tiho prošnjo: 'Blagoslovi jih!' Toda rednik in rejenec nam v opozorilo držita steblo lilije: 'Ostanite neomažeževani in čisti!'³⁴

Blagoslov kapele, 25. novembra 1915, je bil združen s praznovanjem godu predstojnice m. Katarine Majhnič. Čeprav kapela v času obnove zaradi vojaške bolnice ni bila dostopna gojenkam, je po odhodu vojakov služila svojemu namenu do leta 1941, ko so uršulinke morale zapreti šole in zapustiti samostan.

Svojo podobo je kapela ohranila do leta 1949, ko so bile stene prepleskane, oltarji pa uničeni.³⁵ Z novimi družbenimi razmerami po 2. svetovni vojni so tako kapela kot tudi drugi prostori dobili novo namembnost.

KRATICE IN OKRAJŠAVE:

a. e.	arhivska enota
AUŠL	Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki
NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana
ŠAL	Škofijski arhiv Ljubljana
t. e.	tehnična enota
ŽA	župnijski arhiv

VIRI:

Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki (AUŠL)

Kronika uršulinskega samostana v Škofji Loki, 1930–1960, t. e. 3.

Nekrologi v slovenskem prevodu, 1786–1911, t. e. 8.

Mrliška knjiga, 1928–1981, t. e. 8.

Uršulinske šole, Regeln des Pensionates St. Ursula in Bischoflack 1904, t. e. 2.

Uršulinske šole, Regeln des Mädcheninstituts St. Ursula in Bischoflack 1914, t. e. 2.

Uršulinske šole, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1010, 1911, 1912, 1913, 1914, 1916. t. e. 3.

34 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1914/16, str. 80–82.

35 AUŠL, Kronika uršulinskega samostana v Škofji Loki 1930–1960, str. 390–391.

Uršulinske šole, Letno poročilo zasebne uršulinske dekliške meščanske šole v Škofji Loki 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, t. e. 3.

Uršulinske šole, Letno poročilo zasebnega ženskega učiteljišča uršulink v Škofji Loki 1930, 1931, 1932, 1933. t. e. 3.

Uršulinske šole, Schutzenselverein, 1887–1896, t. e. 9.

Uršulinske šole, Marianische Congregation im Ursuliner-Convente zu Bischoflack, 1873–1936, t. e. 9.

Uršulinske šole, Kronika notranje Marijine kongregacije, 1873–1935, t. e. 9.

Uršulinske šole, Cirkular der Marianischen Congregation in Bischoflack 1898/99, t. e. 9.

Uršulinske šole, Okrožnice Marijine kongregacije 1903, 1904, t. e. 9.

Uršulinske šole, Potrdilna listna Marijine kongregacije za meščansko šoli pri uršulinkah v Škofji loki, 15. 2. 1919, t. e. 9

Uršulinske šole, Prospekt dekliškega zavoda uršulinskega samostana v Škofji Loki, t. e. 11.

Nadžkofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL, ŠAL 5, Marijina družba, t. e. 111, Pravila Marijine kongregacije za meščansko šolo pri uršulinkah v Škofji Loki, 25. 1. 1919.

Časopisni viri:

Bogoljub, 1914, 1915.

Zgodnja Danica, 1880.

Ljubljanski škofijski list, 1906.

Spletne strani:

<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi649640/>.

Verzeichnis der Sodalinen aus der in dem Institute der Ursulinen in Bischoflack canonisch errechteten Marianischen Congregation (1898). URN:NBN:SI:DOC-CN5TIBMO from <http://www.dlib.si>.

LITERATURA:

Die heilige Angela, Patronin der weiblichen Jugend. Ein Gebet- und Erbauungsbuch für katolische Mädchen, besonders für die Mitglieder der Bruderschaft der heiligen Angela. Innsbruck, 1871.

Die heilige Angela, ein Vorbild für christliche Töcher. Andachtbuch für katolische Mädchen, besonders für die Mitglieder der Erzbruderschaft der heiligen Angela. Fünfte, umgearbeitete und vermehrte Auflage. Bruneck, 1899.

Klemenčič, Matej: Pozabljeni Fontebasso iz Škofje Loke. V: *Zbornik za umetnostno zgodovino (Nova vrsta)*, letnik 37, Ljubljana : Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, 2001, str. 104–113.

Kogoj, Jasna: *Uršulinke na Slovenskem : ob 200-letnici prihoda uršulink v Škofjo Loko.* Izola [i. e.] v Ljubljani : Uršulinski provincialat, 1982.

Marijina kongregacija: *Katekizem Marijine kongregacije.* Ljubljana : O. V. M. D., 1928.

Pogačnik, Jože: *Vodilo Marijinih kongregacij.* V Ljubljani : Škofijsko vodstvo Marijinih družb, 1943.

- Sv. Ciril in Metod, apostola sv. vere in cerkvene edinosti : ob 1025 letnici Metodove smrti* (l. 885.-1910.). Ljubljana : Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije, 1910.
- Sveto pismo Stare in Nove zaveze : slovenski standardni prevod.* Ljubljana : Svetopisemska družba Slovenije, 2013.
- Tägliche Andachts-Uebungen für die Mädchen an der Erziehungs-Anstalt bey den Frauen Ursulinerinnen.* Grätz, 1836.
- Triler, *Marta*: Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja. V: *Loški razgledi* 60, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2014, str. 191–206.
- Zalar, Drago: *Marijine družbe na Slovenskem.* Ljubljana : Družina, 2001.

Summary

Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part I

Religious education and upbringing in girls' boarding schools were not just subjects in the school timetable but were interwoven throughout the entire lives of girls who lived in the institution. The content of religious education was determined by curricula and was thus comparable with other schools.

The stress in upbringing is shown by the boarding school's Chapel of St. Anne, which was painted in 1915. The depictions of theological and moral virtues on the vault of the chapel functioned as guidelines in daily life. God's presence and action in the everyday was stressed. God's love of man was accentuated in particular with the statue of the Sacred Heart. A prayer book assisted the pupils to live by faith, with prayers for various occasions in an individual day and throughout the entire year. The profound conviction that God guides all people's paths is shown by the inscription on a plaque above the doors to the chapel: If God is with us, hostile wars will not harm us.'

Pupils could also join a number of religious associations: The Association of the Guardian Angel had its patron saints depicted on frescoes on the ceiling and vaults of the chapel: the Archangel Michael, with scales and a cross; the Archangel Gabriel telling Mary that she will be the mother of Jesus and the Archangel Raphael as companion of the young Tobias. On leaving the chapel, pupils were accompanied by an image of the guardian angel above the door of the chapel. Behind the guardian angel, who is showing two pupils the path to life is painted a vista of Škofja Loka. The centre of the Congregation of Mary in the educational institute was beside the right side altar, with a statue of the Immaculate Virgin. Both those being educated in the institution and those whose education had already finished were members. The rooms of the chapel were devoted to educational purposes until 1941, when the Ursuline nuns were expelled from Škofja Loka. The chapel retained its appearance until 1949.

Verski pouk in vzgoja v dekliških šolah v Škofji Loki

(2. del)

Izvilleček

Prispevek predstavlja verski pouk in vzgojo na zunanji dekliški ljudski šoli v Škofji Loki. S pomočjo primarnih virov je predstavljena vsebina verskega pouka v šoli in kateheti, ki so ga poučevali. Izpostavljena so redna praznovanja v okviru cerkvenega leta pa tudi posamezne priložnostne slovesnosti. Drugi del je vpogled v obstoj in delovanje dekliške Marijine družbe in Marijinega vrtca na dekliški ljudski šoli. Prispevek je poskus rekonstrukcije dogajanja, saj je večji del primarnih dokumentov zgubljen po 2. svetovni vojni.

Abstract

Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part 2
The contribution discusses religious education and upbringing in girls' day school in Škofja Loka. The content of religious education and teachers of religion who taught it is presented with the aid of primary sources. Regular celebrations within the framework of the church year are highlighted, as well as individual occasional celebrations. The second part provides an insight into the existence and functioning of the girls' Congregation of Mary and the Mary's Kindergarten at the girls' primary school. The contribution is an attempt at reconstruction of the events, since the majority of primary documents were lost after the Second World War.

Uvod

Versko-duhovna vzgoja je bila do konca 2. svetovne vojne sestavni del vzgoje in izobraževanja v šoli, saj je bil verouk del kurikula. Vseboval je tako podajanje znanja o katoliški veri in pripravo na prejem zakramentov, kot tudi navajanje na versko življenje. Kot dodatna spodbuda je deloval Marijin vrtec za učenke zunanje šole in Marijina družba za dekleta po končanem osnovnem šolanju. Prispevek je osnovan na podatkih iz šolskih kronik in letnih poročil, ohranjenih dokumentih Marijine družbe v Škofji Loki in časopisnih virih.

Verski pouk na zunanji šoli

V začetku 20. stoletja so kot učbenik za verski pouk v 1. in 2. razredu uporabljali *Mali katekizem*, v 3. in 4. *Srednji katekizem* in v 5. razredu *Veliki katekizem*. Poleg tega so v 2. in 3. razredu brali *Male zgodbe Sv. pisma*,¹ v 4. in 5. pa *Zgodbe Sv. pisma*.² Poučeval je vsakokratni katehet, ki so mu pri ponavljanju snovi z učenkami in pripravi na prvo obhajilo pomagale uršulinke. Tako je za m. Nepomuceno Udinak zapisano, da je še v visoki starosti z učenkami ponavljala krščanski nauk v vseh razredih in jih pomagala pripravljati na prejem zakramentov.³ Podobno je zapisano v nekrologu m. Ignacije Potočnik.⁴ Poučevanje verskega pouka je prihajal nadzorovat tudi vsakokratni starološki dekan, večkrat pa tudi ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič.

V šolskih kronikah in letnih poročilih so v bolj ali manj skromnih zapisih prikazane verske vaje, ki so bile del pouka.

Mednje je spadala udeležba pri sveti maši. Vsako leto se je pouk začel s sveto mašo in himno *Veni sancte Spiritus*⁵ ter blagoslovom z Najsvetejšim. Prav tako je slovesna maša z zahvalno pesmijo zaznamovala tudi sklep šolskega leta. Letno poročilo 1903/04 poroča, da se je šolska mladina udeleževala redne maše vsak dan, vse leto ob pol osmi uri zjutraj v uršulinski cerkvi, pozimi samoumevno s potrebnimi olajšavami. Pri maši so zbornoma molili rožni venec ali pa mašne molitve iz molitvenika *Sv. opravila*. Ob sredah in sobotah, na prvi petek v mesecu in ob nekaterih praznikih so učenke pri šolski maši tudi pele. Nekaj let kasneje je bila redna šolska maša dvakrat tedensko, vendar je veliko učenek hodilo k maši vsak dan.

Prav tako so se udeleževale tudi popoldanskih litanij v osmini praznika brezmadežnega spočetja Device Marije in presvetega Rešnjega telesa, ko so tudi pele pri blagoslovu.⁶ Pri tem so uporabljale *Ljudsko pesmarico* in knjižico *Otroški prijatelj*. Petje in orgljanje pri mašah je vodila s. Magdalena Kocelli. Slovesneje so

1 Friedrich Justus Knecht, *Zgodbe Sv. pisma za nižje razrede ljudskih šol* : s 47 podobami, poslovenil Ivan Skuhala.

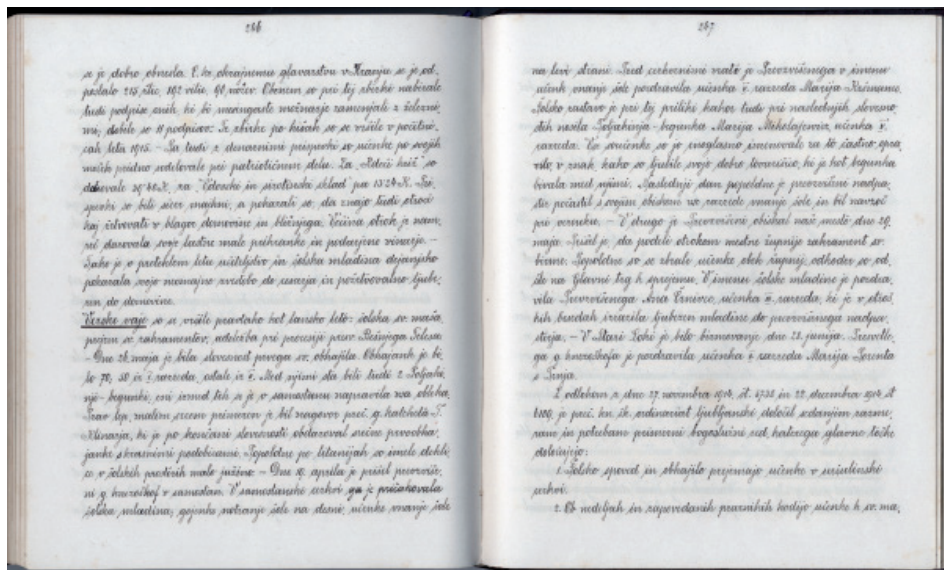
2 Ignaz Schuster, *Zgodbe Svetega pisma stare in nove zaveze*, poslovenil Anton Léšar.

3 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891-1918, str. 16 ; Nekrologi 1786-1911, str. 83.

4 M. Ignacija (Terezija) Potočnik (1798, Ljubljana-1871, Škofja Loka). Bila je učiteljica na zunanji šoli, lekarnarica in bolničarka. V nekrologu je posebej poudarjeno, da je z otroki ponavljala verouk in posvečala posebno skrb otrokom, ki so se pripravljali na prejem sv. zakramentov. Poleg tega je skrbela za Marijine otroke in bila katehetu Jožefu Kerčonu, prvemu voditelju v vnanji šoli l. 1859 ustanovljene kongregacije, v vsem v pomoč, kar je zadevalo Marijino družbo. (Nekrologi 1786-1911, str. 69)

5 *Pridi, Sveti Duh*.

6 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891-1918, str. 162.

Stran iz Kronike vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, šolsko leto 1914/15. (Ihrani: AUŠL)

praznovali Marijin mesec maj in Srcu Jezusovemu posvečen junij. Učenke so zakramente redno prejemale vsak mesec, nekatere tudi vsak teden.

Redovna praznika sv. Uršule (21. 10.) in sv. Angele (31. 5.) so učenke praznovale z udeležbo pri slovesni maši in pouka prostim dnevom. Posebej slovesno so praznovali 100-letnico kanonizacije sv. Angele leta 1907. Po slovesni maši so se učenke udeležile v sobi 1. a razreda, tam v živih podobah predstavljale življenje sv. Angele in to prepletale z odlomki iz njenega življenja in s pesmimi.⁷

Med pomembnejša praznovanja v cerkvenem letu je spadala procesija na praznik svetega Rešnjega telesa. Učenke zunanje šole so se je redno udeleževale v svoji župniji. Najmlajše deklice iz otroškega vrtca ter 1. in 2. razreda so trosile cvetje po poti, posebej pa še pri štirih oltarjih. Spremljali so jih tudi dečki iz otroškega vrtca, ki so v rokah nosili lilije. Nekatere večje učenke so nekaj let svetile pred Najsvetejšim, nato pa so nosile v rokah lilije.

V juniju ali juliju je bil vsako leto praznik prvega obhajila. Običajno je bilo prvo obhajilo posebej za vsakdanjo in posebej za gorsko šolo, le občasno je bila slovesnost za obe šoli skupaj. Na ta praznik so se deklice zjutraj zbrale v šoli, od tam so v sprejdu odšle v cerkev, kjer so prisluhnile nagovoru kateheta. Sledila je slovesna péta maša, med katero so prejele prvo obhajilo. Po končani slovesnosti so se vrnile v šolsko poslopje, kjer so pozajtrkemale in prejele spominske podobice. Popoldne so se spet zbrale v šoli. Čas je bil namenjen posvetitvi Mariji in sproščnemu praznovanju. Po malici so obiskale grajsko kapelo ter se sprehajale in igrale na penzionatskem vrtu. Včasih so prvoobhajanke v spremstvu kateheta

7 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 152.

odšle v romarsko cerkev v Crngrob, »da so se Mariji zahvalile za milost in srečo tega dne«. ⁸ Če je bilo vreme slabo, so popoldne preživele v dvorani izobraževalnega društva, kjer so se igrale in zabavale.

Leta 1891 je bila slovesnost prvega obhajila povezana s tristoletnico smrti sv. Alojzija. Vse tri dni pred praznikom je bila v samostanski cerkvi zjutraj maša z blagoslovom, popoldne pa je katehet Simon Zupan imel za otroke primeren govor, nunski spiritual Matija Jeriha pa péte litanije. Tridnevnic so se udeležili tudi učenci deške šole. Prvi dan je bila slovesnost prvega obhajila za 76 deklic, ki so obiskovale vsakdanjo šolo. Poleg spominskih podob so dobile tudi slavnostno knjižico *Podobica sv. Alojzija*. Na sam praznik, v nedeljo 21. junija, je bila dopoldne slovesna služba božja z asistenco in slavnostno pridigo. Vse učenke so bile ob tem prazniku obdarovane s podobicami, svetinjami in knjižicami o sv. Alojziju. Popoldne je imela deklinška Marijina družba slovesni shod svojemu zavetniku v čast; ob tej priložnosti je bilo sprejetih 28 deklet. Dogodek je bil tudi spodbuda, da so družbenice in dekleta, ki so želela vstopiti v Marijino družbo, imela vsak teden četrte ure skupno pobožnost pred podobo Matere božje, in sicer pod vodstvom m. Uršule Potočnik. Pobožnost so sestavljali branje, litanije in petje. ⁹

Mnogo učenk je v naslednjih letih pred praznikom sv. Alojzija šest nedelj opravljalo pobožnost njemu v čast. Posebej so k tej pobožnosti spodbujali družbenice.

Priprava na prejem zakramenta spovedi običajno ni opisana, vpisan je le podatek o številu učenk, ki so bile prvič pri spovedi, včasih pa tudi datum spovedi.

Zakrament birme so učenke prejele v mestni cerkvi sv. Jakoba oziroma v starološki cerkvi sv. Jurija. Tako je škof Jakob Missia 29. junija 1890 v mestni cerkvi sv. Jakoba birmal 103 učenke. Naslednja omemba birme je leta 1897, ko je zakrament birme prejelo 187 učenk. Škof Anton Bonaventura Jeglič je birmal učenke v Stari Loki in Škofji Loki junija 1900, 1910, 1914, leta 1905 je v Škofji Loki birmal 150 deklic, naslednja birma, skupaj s kanonično vizitacijo, je omenjena leta 1920, nato 1925 in 1930. 25. maja leta 1935 je škof Gregorij Rožman nadzoroval šolski pouk, dan kasneje pa je bila v Škofji Loki birma.

Šolska kronika omenja še nekatera posebna praznovanja:

15. avgusta 1898 je škof Anton Bonaventura Jeglič dopoldne blagoslovil šolsko zastavo. Na eni strani zastave sta bila upodobljena sv. Ciril in Metod, na drugi pa sv. Alojzij, ki iz Marijinih rok prejema lilijo. Dan se je začel zgodaj zjutraj s sv. mašo, ki jo je daroval katehet Frančišek Bleiweis. Ob devetih se je pripeljal škof Anton Bonaventura Jeglič in najprej blagoslovil šolsko zastavo. V nagovoru je navdušeno spodbujal učenke, naj žive po veri, ki sta jo učila patrona šolske zastave sv. Ciril in Metod. Nato je škof daroval tiho sveto mašo in podelil blagoslov z Najsvetejšim. Dopoldansko slovesnost so sklenili s cesarsko pesmijo. Popoldne se je praznovanje nadaljevalo v romarski cerkvi v Crngrobu. ¹⁰

8 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 48–49.

9 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 24–25.

10 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 68; *Venec*

Prvoobhajanke s katehetom Pavlom Zajcem, okrog 1910.

(hrani: AUŠL)

Na praznik Srca Jezusovega, 24. junija 1900, so v šoli s slovesno procesijo praznovali posvetitev škofije Srcu Jezusovemu.

Na praznik Brezmadežne, 8. 12. 1904,¹¹ so v samostanu in šoli slovesno praznovali 50-letnico razglasitve verske resnice o brezmadežnem spočetju Device Marije. Na praznovanje so se pripravljali vse leto, ko je bila osmi dan v vsakem mesecu ob pol osmih zjutraj maša, pri kateri so pele učenke. Popoldne so deklice s petjem sodelovale pri pétih litanijah Matere božje in blagoslovu s sv. Rešnjim telesom. Na sam praznik so se dopoldne v uršulinski cerkvi skupaj zbrali učenci deške in dekliške šole, skupaj okrog 800 otrok. Najprej je navzoče nagovoril katehet Peter Janc. Nato so zapele deklice otroškega vrta in učenke 1. razreda ter izrekle posvetitev Mariji z molitvijo *O, Gospa moja*, starejši učenci in učenke pa so molili daljšo posvetilno molitev. Sledila je sveta maša in blagoslov z Najsvetejšim. Praznovanje se je nadaljevalo z javnim shodom dekliške Marijine družbe. Dan so sklenili s predstavo Marijine družbe in učenk dekliške šole. Program je obsegal pesmi Silvina Sardenka, petje in igro *Na Marijinem srcu*. Ljudje so se v velikem številu udeležili prireditve. Bila jim je všeč in želeli so, da bi se igra še ponovila.

cerkvenih bratovščin, 1898, št. 10, oktober 1898, str. 158.

11 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofiji Loki, 1891–1918, str. 114, 126–127; *Bogoljub*, 1904, št. 24, 19. 12. 1904, str. 382.

Pogled na pročelje nunske cerkve
v Škofji Loki, začetek. 20. stoletja.
(hrani: AUŠL)

Tako so 16. julija 1905 del recitacij in tri dejanja igre družbenice ponovile na shodu dekliških Marijinih družb kranjske in loške dekanije pri sv. Joštu.

V sklopu praznovanja je na angelsko nedeljo istega leta škof Anton Bonaventura Jeglič blagoslovil novo oltarno sliko Brezmadežne, ki jo je naslikal dunajski slikar Josef Kastner. Istočasno je bil tudi blagoslov nove slike na pročelju samostanske cerkve, delo slikarja Antona Jebačina, in velikega razpela v spovedni kapeli.

28. januarja 1905 je bila za otroke posebna slovesnost, saj je katehet zanje daroval mašo po pravilih sv. Detinstva za otroke in po obredu te bratovščine blagoslovil vse šolske otroke, ki so prišli k maši.¹² V naslednjih letih je bila detinska pobožnost na nedeljo po prazniku sv. treh kraljev.

¹² *Bogoljub*, 1905, št. 4, 23. 2. 1905, str. 61.

Bogoslužni red

Leta 1914 je škofijski ordinariat določil bogoslužni red glede učenk, kot je bil primeren za takratne razmere. Povzetek je zapisan v šolski kroniki:

1. *Šolsko spoved in obhajilo prejemajo učenke v uršulinski cerkvi.*

2. *Ob nedeljah in zapovedanih praznikih hodijo učenke k sv. maši h glavnemu opravilu v svojih župnih cerkvah. Izvzete so one, ki prejmejo ob teh dneh sv. zakramente, ali ki gredo k službi božji v spremstvu svojih staršev.*

3. *Nadzorstvo ozir reda in dostojnega vedenja v cerkvi ima župni urad.*

4. *Nadzorstvo ozir udeležbe ima vsakokratni katehet.*¹³

Leta 1936 je škofijski ordinariat določil, naj se vsi učenci in učenke obeh meščanskih in narodnih šol vsako nedeljo in praznik udeleže skupne službe božje v župnijski cerkvi. Učenke so se je prvič udeležile 3. maja.¹⁴

Marijina družba na zunanji uršulinski deklinški šoli

Marijino družbo na zunanji šoli v Škofji Loki je leta 1859 ustanovil tedanji katehet na zunanji uršulinski šoli in velik častilec Marije g. Jožef Kerčon.¹⁵ Bila je prva na novo ustanovljena Marijina družba po ukinitvi prejšnjih v času jožefinskih reform. Pobuda je poleti 1858 nastala med duhovnimi vajami v uršulinskem samostanu v Škofji Loki in leto kasneje, 16. julija 1859, je 20 deklet zasebno izreklo običajno posvetilno besedilo Mariji pred sliko Brezmadežne v tamkajšnji samostanski cerkvi. S tem so se darovale v službo Mariji in prejele blagoslovljene svetinje s podobo Brezmadežne. Ker so se sadovi posvetitve kmalu pokazali v gorečem čaščenju Božje Matere, marljivosti, spodobnosti in poslušnosti vključenih deklet, je katehet iskal tudi cerkveno priznanje in potrditev za novo začeto Marijino družbo. Po posredovanju jezuitov iz Feldkircha na Tirolskem je bila družba 24. septembra 1859 priznana in pridružena rimski kongregaciji Prima Primaria, nato pa je svoje priznanje in potrditev dal tudi škofijski ordinariat v Ljubljani. Ob tem je postavil pogoj, da se morata z ustanovitvijo strinjati tako vodstvo uršulinskega samostana kot tudi škofjeloški župnik. Dano je bilo navodilo, naj se družbenice vpiše v za to posebej pripravljeno knjigo. Prav tako je spodbudil, naj se točno držijo statutov Marijine družbe, naj zmanjšujejo vsako predrzno dobičkaželjnost in usmerjajo družbenice samo v Božjo čast in čaščenje brez madeža spočete Device Marije. Načrtno naj usmerjajo družbenice, da bodo ohranile nedolžno in čisto srce. Marijina družba je bila vzpostavljena pod imenom

13 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 248.

14 AUŠL, Šolska kronika, 1919–1940.

15 AUŠL, Uršulinske šole, Letno poročilo vnanje 5-razredne deklinške ljudske šole v Škofji Loki, 1904, t. e. 3, str. 7–8; *Bogoljub*, 1903, št. 9, 14. 5. 1903, str. 67; AUŠL, Uršulinske šole, Jahresbericht des Mädcheninstitutes der Ursulinen in Bischoflack, 1906, t. e. 3.

Brezmadežnega spočetja Device Marije, za drugega zavetnika pa je bil določen zavetnik mladine sv. Alojzij Gonzaga.¹⁶

Marijino družbo so vodili kateheti na zunanji dekliški šoli: Jožef Kerčon (1859–1863), Matija Jeriha (1864), Ignacij Böhm (1864–1865), Mihael Hrovat (1865–1871), Franc Brulec (1872–1787), Simon Zupan (1878–1893), Felix Zavodnik (1893–1895), Frančišek Bleiweis (1895–1899),¹⁷ Anton Čadež (1899–1904) in Peter Janc (1904–1905). Po njegovem odhodu v Ljubljano je škof Anton Bonaventura Jeglič določil, naj se Marijina družba tesneje poveže z župnijo. Zato je za voditelja določil vsakokratnega loškega župnika, ki pa za vodenje navadno določi vsakokratnega kateheta na zunanji dekliški šoli ali to delo zaupa kateremu drugemu duhovniku oziroma prevzame praktično vodenje sam. Tako je v letih 1905 do 1907 Marijino družbo vodil katehet Pavel Zajc,¹⁸ nato je vodenje prevzel škofjeloški župnik Avguštin Šinkovec (1907–1914). V tem času je leta 1903 ustanovljeni Marijini družbi za mladeniče pridružil še 1912 ustanovljeno Marijino družbo za žene in Marijino družbo za može. Zaradi preobilice dela je nato vodenje predal nazaj katehetom.¹⁹ Nasledil ga je Viktor Kragl²⁰ (1914–1915), nato Matej Vilfan (1915) in Anton Anžič (1915). Sledili so jim Ludvik Lederhas (1916–1920), Alojzij Tome²¹ (1920–1928) in drugi.

Pri vodenju so od začetka pomagale tudi uršulinke: m. Uršula Dobravec,²² m. Ignacija Potočnik, m. Benedikta de Renaldy,²³ m. Uršula Potočnik²⁴ in s. Magdalena Kocelli.²⁵

16 NŠAL, ŽA Škofja Loka, Spisi, Marijina družba, dopis 23. 11. 1859, t. e. 10.

17 V šolski kroniki je ob njegovem slovesu 19. 6. 1899 kronistka zapisala: »*Kot goreč Marijin častilec se je mnogo prizadeval za razširjanje Marijine družbe. Omenjam le družbenih knjig, ki jih je spisal in krasne zastave, ki jo je oskrbel.*« (Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 79).

18 Pavel Zajc je bil od 1905 do 1913 katehet na zunanji uršulinski šoli. Verouk je poučeval na vsakdanji, gorski in ponavljalni šoli. Poleg tega je pripravljajl učenke na prejem zakramentov in vstop v Marijino družbo.

19 *Bogoljub*, 1914, št. 9, september 1914, str. 300–301.

20 *Bogoljub*, 1914, št. 3, 4, marec, april 1914, str. 127.

21 Alojzij Tome je kot katehet na zunanji ljudski šoli vodil Marijino kongregacijo meščanske šole in misijonski odsek Marijine družbe.

22 M. Uršula (Marija) Dobravec (1811, Ljubljana–1861, Škofja Loka) je bila je učiteljica na zunanji šoli. Posebej se je zanimala za Marijino družbo.

23 V Kroniki vnanje šole je zapisano, da je lepo skrbela za Marijino družbo.

24 M. Uršula Potočnik (1846–1893) je bila rojena pri Španu na Suhi pri Škofji Loki. Bila je učiteljica na zunanji šoli, poučevala klavir v zavodu, bila zakristanka in dirigentinja kongregacije zunanje šole, nazadnje hišna prefekta. (Nekrologi 1786–1911, str. 93)

25 Uršulinka s. Magdalena (Frančiška Rimska) Kocelli (1872, Ljubljana–1945, Ljubljana) je delovala kot učiteljica petja na ljudski šoli in pri zunanji Marijini družbi ter otroška vrtnarica. Zelo se je zanimala za delovanje misijonarjev. (Mrliška knjiga, 1928–1981)

Število družbenic je od začetnih 20, ki so izrekle svojo posvetitev Mariji leta 1859, zelo hitro naraščalo. V imeniku Marijine družbe je za prva leta podatek, koliko deklet je posamezen voditelj sprejel vanjo: Jožef Kerčon v štirih letih 157 deklet, Matija Jeriha v enem letu 17, Ignacij Böhm v dveh letih 46, Mihael Hrovat v šestih letih 94, Franc Brulec v šestih letih 101, Simon Zupan v petnajstih letih 662 deklet, Felix Zavodnik v dveh letih 148 in Frančišek Bleiweis v štirih letih 422 deklet.²⁶ Ker je bilo v začetku malo Marijinih družb, so bile družbenice iz različnih krajev. Tako je bilo število članic v začetku 20. stoletja okrog 400. Z nastajanjem novih Marijinih družb se je število zmanjševalo. Drug razlog za zmanjševanje števila lahko vidimo v stanovski organiziranosti, saj je bila ta namenjena le dekletom in ne tudi poročenim ženam. Tako je bilo leta 1907 v Statusu Marijinih družb vpisanih 279 družbenic, leto kasneje 290, leta 1909 pa 215. Leta 1911 je vpisanih 238 družbenic, leta 1912 254, leta 1913 pa 247. V času 1. svetovne vojne se število družbenic poveča: leta 1914 jih je bilo 301, leta 1915 278, naslednje leto pa 3 manj. Večje število vstopov lahko pripišemo tudi delovanju Marijinega vrtca, saj so z njim zajeli deklice v času šolanja. Po vojni (1919) je bilo družbenic 273, leta 1922 248, leto kasneje pa 6 manj. Naslednji podatek je za leto 1926: 183 družbenic. Podatki za 30. leta kažejo na dokaj stabilno število: 1932: 204 družbenice, naslednje leto 208 in 1935 203 družbenice.²⁷

Svoje shode je imela Marijina družba v uršulinski cerkvi, slovesne shode pa v Marijini cerkvi v Crngrobu. Večkrat so jih imeli tudi v drugih božjepotnih cerkvah, npr. pri sv. Joštu nad Kranjem,²⁸ na Brezjah,²⁹ Šmarni gori,³⁰ kjer se je povezovala še z Marijinimi družbami iz drugih krajev.

Izreden javni shod je bil v Crngrobu 15. avgusta 1898, ko je škof Anton Bonaventura Jeglič blagoslovil zastavo Marijine družbe. V objavljenem poročilu je zapisano: *»Velika množica pobožnega ljudstva se je zbrala pred crngrobsko cerkvijo. Slovesnosti so se udeležile tudi Marijine družbe iz šmartinske, kranjske in ljubljanske dekanije ... Pred cerkvijo so belo oblečene Marijine hčere in učence s šolsko zastavo sprejele Presvetlega in ga spremile v lepo okrašeno cerkev. Z veseljem so stopili Presvetli v svojem škofovskem ornatu na prižnico, s svetim ognjem navduševali in izpodbujali Marijine hčere, da posnemajo čisto in pobožno življenje patronov družbene zastave, preblazene Device Marije čistega spočetja in sv. Alojzija; v mnogih vsakdanjih vzgledih so naslikali zapeljivi, hudobni svet. Po govoru so blagoslovili zastavo in pribili prvi žebelj, govoreč » V imenu*

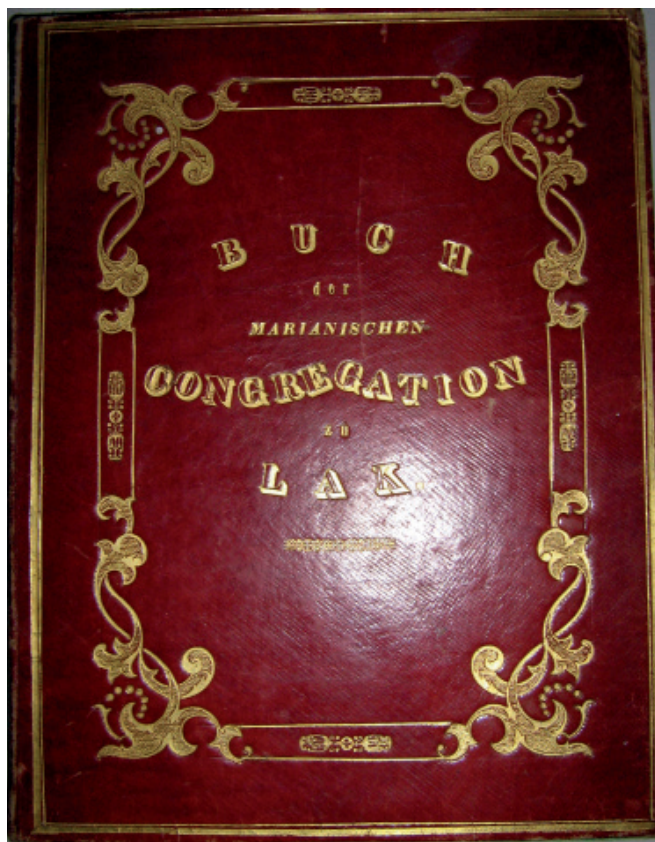
26 NŠAL, ŽA Škofja Loka, Razne knjige, Imenik Marijine družbe v Škofji Loki, 1859–1905, t. e. 2.

27 NŠAL 39, Škofijsko vodstvo Marijinih družb, Katalog Marijinih družb ustanovljenih do leta 1906; t. e. 2; Status Marijinih družb ljubljanske škofije, 1909–1923, t. e. 3; Statistika Marijinih družb ljubljanske škofije, t. e. 4; NŠAL; ŽA Škofja Loka, Razne knjige, Status Marijinih družbe dekanije Loka, 1909–1937, t. e. 2.

28 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1897, št. 9, 28. 8. 1897, str. 140.

29 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1901, št. 10, 24. 10. 1901, str. 158.

30 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 69.

Imenik Marijine družbe v Škofji Loki.
(hrani: NŠAL, ŽA Škofja Loka)

Očeta in Sina in sv. Duha. Z ljubljenim Sinom nas blagoslovi mati Marija.« *Tudi častna uda loške Marijine družbe in nekdanja prednika, g. svetnik Jožef Kerčon in g. župnik Simon Zupan, g. kumica, družica, g. prednik Francišek Bleiweis in zastopnika drugih družb, med njimi dekan Razboršek i. dr. so zabili žreblje med primernimi izreki: »O najsvetejša Mati blagoslovi svojo družbo.« - »Ljubljene sestre, vojskujmo se stanovitno pod zastavo Marijino zoper bandero sovražnikovo.« - »Vse po Mariji, vse z Marijo, vse za Marijo.« itd.³¹*

Zastava je bila poslej tudi njihov razpoznavni znak pri skupnih shodih in na romanjih. Leta 1900 so romale na Dobrovo,³² kjer so se jim pridružile nekatere

družbenice iz Vižmarij in Dobrove. Del poti so prehodile peš v procesiji, med petjem lavretanskih litanij in molitvijo rožnega venca. Ob prihodu so v cerkvi zapele družbeno pesem in obnovile svoje posvečenje Mariji. Sledila sta nagovor voditelja Antona Čadeža in sveta maša, med katero so pele pod vodstvom nadučitelja z Dobrove. Leta 1914 so obiskale Bled, Radovljico in Brezje, leta 1934 pa Dražgoše. Na izletih so spoznavale zgodovino kraja, si ogledale cerkve in druge znamenite stavbe ter se srečale s članicami drugih Marijinih družb. Del romanja je bil namenjen pobožnosti do Marije ter spodbudam in smernicam za zgledno družbeno življenje in medsebojno spoznavanje.

Po prizadevanju kateheta Antona Čadeža je družba leta 1901 v šoli dobila lastne prostore, v katerih so se zbirali za pouk, branje in skupno razvedrilo. V teh prostorih je bil tudi harmonij, ob njegovi spremljavi je vadil pevski zbor Marijine

31 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1898, št. 10, oktober 1898, str. 158–159.

32 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1900, št. 10, 24. 10. 1900, str. 159.

družbe. Zbor se je predstavil ob blagoslovitvi kipa Brezmadežne Marije, ki je nato krasil družbene prostore. Ob tej priložnosti je bil organiziran tudi srečelov.³³

Leta 1909 je Marijina družba v Škofji Loki praznovala 50-letnico obstoja. Praznovanje so začeli z duhovnimi vajami ob binkoštih, ki jih je vodil superior Družbe Jezusove v Ljubljani p. Alojzij Žužek. V sklepnem govoru je družbenicam priporočil pogosto prejemanje obhajila. Ob koncu duhovnih vaj so imeli skupno obhajilo, ki se ga je udeležila večina družbenic. Praznovanje so nadaljevali 15. avgusta v Crngrobu, kjer so bile tudi sicer vse večje slovesnosti loške Marijine družbe. Praznovanje je bilo opisano v *Bogoljubu*: »... popoldne ob pol dveh smo se zbrale v starološki cerkvi, kjer so bile litanije, nato pa smo se skupno s starološko družbo glasno moleč sveti rožni venec in pojoč Marijine pesmi podale v prekrasno cerkev Marijinega oznanjenja. Po kratkem odmoru je bil slavnostni govor, katerega je imel vč. g. mestni župnik, voditelj naše družbe.³⁴ V svojem govoru so nas spodbujali, kako hvaležnost smo dolžne Mariji za vse v teh petdesetih letih skazane dobrote ... Navduševali so nas še prav posebno za apostolsko delo, ki je tolikega pomena za sedanje čase, zlasti so še poudarjali, kako naj si z lepim zgledom in ljubeznijo pridobimo tudi srca mlajših, da bode vedno bolj rasla četa Marijinih otrok, vnemali so nas za pravo ljubezen božjo, katero bomo prejele v pogostem svetem obhajilu. Nato so bile pete litanije, po litanijah pa smo slovesno obnovile posvečenje, zlasti ganljiv je bil prizor, ko so družbene pevke v navdušenem spevu zagotavljale zvestobo Mariji, zapeli smo še zahvalno in poslovilno pesem, izročile še varstvu Marijinemu celo našo družbo in vse družbene voditelje, ki so v teku teh petdesetih let tukaj delovali.«³⁵ Po javni zahvali vsem dotedanjim voditeljem so izrekli zahvalo tudi uršulinkam, ki so na shodih vodile petje in skrbele za napredek Marijine družbe. Obenem je bila nanje naslovljena prošnjaja, naj še naprej vzgajajo učenke v ljubezni do Marije in jih tako pripravljajo na vstop v Marijino družbo.

Istega leta so se v Marijini družbi osnovali tudi štirje odseki: odsek za razširjanje dobrih časnikov in poštenih knjig, odsek za pogosto prejemanje svetih zakramentov in glasno molitev, odsek za obiskovanje bolnikov ter odsek za nabiranje novih udov; leta 1910 pa se jim je pridružil še izseljeniški odsek.

Ko je leta 1914 je vodenje Marijine družbe prevzel katehet Viktor Kragl, je bila v nunski cerkvi pred družbenim oltarjem vsako nedeljo in zapovedan praznik ponovno uvedena stalna ura molitve pred Najsvetejšim. Poseben delež pri molitvi je imelo tudi petje, ki ga je vodila in z orglami spremljala uršulinka s. Magdalena Kocelli. Dekleta so bila v maju posebej spodbujena, da vsak dan po tri z znaki Marijine družbe pristopijo k obhajilu in ga darujejo za razcvet Marijinih družb. Prav tako je vsak dan pristopilo k obhajilu po deset deklic iz Marijinega vrta s svetinjami.

33 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1901, št. 8, 24. 8. 1901, str. 126; *Bogoljub*, 1907, št. 7, julij 1907, str. 109–110. Poleg zgoraj naštetega je Anton Čadež v Marijini družbi ustanovil tudi *Čebelico*.

34 Avguštin Šinkovec.

35 *Bogoljub*, 1909, št. 10, oktober 1909, str. 319.

Deklice iz Marijinega vrtca so leta 1920, na veliki petek in veliko soboto, ves dan molile pred božjim grobom.³⁶

O redni molitvi pred Najsvetejšim poroča že zapis v *Vencu cerkvenih bratovščin* (1897). Takrat so se dekleta iz Marijine družbe k redni molitvi zbirala vse nedelje in praznike od 6. ure zjutraj do 6. ure zvečer, učenke zunanje uršulinske šole pa vsak četrtek med šolskim letom od 7. ure zjutraj do mraka.³⁷

Marijin vrtec na ljudski šoli

Da bi pripravili otroke na vstop v Marijino družbo po končanem osnovnem šolanju, so bili s šolah uvedeni Marijini vrtci. Delili so se v štiri skupine: nižja skupina za dečke od 7. do dopolnjenega 10. leta, nižja skupina za deklice od 7. do izpolnjenega 10. leta, višja skupina za dečke od 11. do 14. leta, višja skupina za deklice od 11. do izpolnjenega 14. leta. Namen Marijinega vrtca je bil poglobljanje in utrjevanje družinske in šolske vzgoje. Pripravljeno versko okolje je spodbujalo versko-nravno vzgojo in ustvarjalo dobro družbo, skrbelo za socialno vzgojo in razvijalo čut za apostolat. Tedenski sestanki so potekali v temu namenjenemu prostoru, če ni bilo druge možnosti tudi v cerkvi. Sestanki so bili ob delavnikih po pouku in so trajali tri četrt ure. Del časa je bil namenjen tudi pripravljanju otrok na ljudsko petje v cerkvi. Za poživitev dela Marijinih vrtcev so bila priporočena romanja k bližnjim božjim potem ali obisk k Marijinemu vrtcu sosednje župnije.³⁸

Na dekliški zunanji ljudski šoli je bil Marijin vrtec ustanovljen leta 1914. 8. marca istega leta je bilo vanj sprejetih sto učenk. Slovesni sprejem je potekal drugo nedeljo v postu. Na začetku so pevke zapele pesem *Nebeška vrtnarica, čuj moj proseči glas: o, naj bom cvetka tvoja v nebeškem vrtcu jaz*. Nato so izrazile svojo željo, da bi bile sprejete v Marijin vrtec in glasno molile posvetilno molitev *O Gospa moja*. Voditelj je vsaki deklici izročil svetinjo Brezmadežne na zelenem traku z besedami: »Sprejmi svetinjo in ljubi Marijo.« Sprejem so sklenili z Marijino pesmijo *O, ko bi cvetka nežna!*³⁹

Leta 1916/17 sta bili ustanovljeni še skupini v notranji šoli in skupina za najmlajše učenke; tako so delovale 4 skupine.⁴⁰

Število članic Marijinega vrtca je znano le za nekaj let: leta 1914 jih je bilo 122, leto kasneje 96, leta 1917 pa 278. Leta 1919 je bilo v Marijinem vrtcu

36 AUŠL, Uršulinske šole, Šolska kronika 1919–1940, str. 7.

37 *Vencu cerkvenih bratovščin*, 1897, št. 3, 24. 2. 1897, str. 39.

38 NŠAL, ŠAL 5, Marijine družbe, Pravila Marijinih vrtcev, t. e. 111.

39 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 234; *Bogoljub*, 1914, št. 3 in 4, marec, april 1914, str. 127.

40 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 276.

Deklice iz Marijinega vrtca na romanju v Crngrob, 16. 7. 1918.

(hrani: AUŠL)

250 deklic,⁴¹ od tega jih je bilo v tistem letu na novo sprejetih 76.⁴² Leta 1933 je bilo skupno število 130, leta 1935 pa 98.⁴³

Podobno kot v Marijini družbi so tudi tu delovali različni odseki (evharistični, misijonski ...).

Del vzgoje je bil usmerjen v dobrodelnost. Tako je 26. decembra 1917 Marijin vrtec pod vodstvom kateheta Ludvika Lederhasa pripravil božičnico z naslednjim programom: deklamacije, igranje na citre, petje, prizor otrok na Betlehemskih poljanah, igra *Pastirice Barbke sv. večer*, žive slike; božični prizori: Hojka, božično drevesce; obdarovanje otrok. Božičnico so trikrat ponovili in 800 kron dobička porabili za nakup obutve za revne učence.⁴⁴

V kroniki je naslednja božičnica omenjena 22. decembra 1937, ko so deklice iz Marijinega vrtca zaigrale igro *Pri jaslicah*. Sledile so deklamacije, petje in govor kateheta g. Viktorijana Demšarja. Božičnica je bila povezana tudi z dobrodelnostjo, saj je bilo s podporo banske uprave in dobrotnikov iz mesta obdarovanih 52 učenk.⁴⁵

41 NŠAL 39, Status Marijinih družbe dekanije Loka, 1909–1937, t. e. 3.

42 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 295.

43 NŠAL 39, Statistika Marijinih družb ljubljanske škofije, t. e. 4.

44 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 288.

45 AUŠL, Uršulinske šole, Šolska kronika, 1919–1940; Zalar, *Marijine družbe*, str. 164.

Pouk in verska združenja na šoli so delovala do konca marca 1941, ko je bil šolski pouk prekinjen in čez slab mesec dni so tudi uršulinke morale zapustiti samostan, s tem pa je bilo prekinjeno njihovo dolgoletno vzgojno delo. Zaradi vojnih razmer je bil pogrešan tudi del arhivskega gradiva, ki se je nanašal na delovanje šol. Ta prispevek je poskus delne rekonstrukcije verskega pouka in vzgoje ter delovanja verskih združenj v dekliških šolah in penzionatu, ki so jih do 2. svetovne vojne v Škofji Loki vodile uršulinke.

KRATICE IN OKRAJŠAVE:

a. e.	arhivska enota
AUŠL	Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki
NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana
ŠAL	Škofijski arhiv Ljubljana
t. e.	tehnična enota
ŽA	župnijski arhiv

VIRI:

Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki (AUŠL)

Nekrologi v slovenskem prevodu, 1786–1911, t. e. 5.

Mrliška knjiga, 1928–1981, t. e. 8.

Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, t. e. 1.

Uršulinske šole, Šolska kronika, 1919–1940, t. e. 1.

Uršulinske šole, Letno poročilo vnanje 5-razredne dekliške ljudske šole v Škofji Loki, 1904, t. e. 3.

Uršulinske šole, Jahresbericht des Mädcheninstitutes der Ursulinen in Bischofslack 1906, t. e. 3.

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL, ŠAL 5, Marijine družbe 1915–1953, t. e. 111

NŠAL 39, Škofijsko vodstvo Marijinih družb, Katalog Marijinih družb ustanovljenih do leta 1906, t. e. 2.

NŠAL 39, Škofijsko vodstvo Marijinih družb, Status Marijinih družb ljubljanske škofije 1909–1923, t. e. 3.

NŠAL 39, Škofijsko vodstvo Marijinih družb, Statistika Marijinih družb ljubljanske škofije, t. e. 4.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Razne knjige, Imenik Marijine družbe v Škofji Loki, 1859–1905, t. e. 2.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Razne knjige, Status Marijinih družbe dekanije Loka 1909–1937, t. e. 2.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Spisi, Marijina družba, t. e. 10

Časopisni viri:

Angelček, 1914.

Bogoljub, 1903, 1904, 1905, 1907, 1909, 1910, 1914, 1915, 1934, 1935.

Venec cerkvenih bratovščin, 1897, 1898, 1900, 1901.

Zgodnja Danica, 1880.

Ljubljanski škofijski list, 1907, 1908.

LITERATURA:

- Kogoj, Jasna: *Uršulinke na Slovenskem : ob 200-letnici prihoda uršulink v Škofjo Loko*, Izola [i. e.] v Ljubljani : Uršulinski provincialat, 1982.
- Marijina kongregacija: *Katekizem Marijine kongregacije*, Ljubljana : O. V. M. D., 1928.
- Pogačnik, Jože: *Vodilo Marijinih kongregacij*. V Ljubljani : Škofijsko vodstvo Marijinih družb, 1943.
- Sveto pismo Stare in Nove zaveze : slovenski standardni prevod*. Ljubljana : Svetopisemska družba Slovenije, 2013.
- Triler, Marta: Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja. V: *Loški razgledi 60*, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2014, str. 191–206.
- V Marijin vrtec je bil(a) sprejet(a) ...V: *Kongregacijska knjižica*, zv. 2, Ljubljana : Škofijsko vodstvo Marijinih družb, 1930.
- Zalar, Drago: *Marijine družbe na Slovenskem*. Ljubljana : Družina, 2001.

Summary

Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part 2

Religious education, and the associated introduction into a life of faith, was an integral part of school education until the end of the Second World War. It was based on the Catholic world view. In the first part are presented the textbooks that were in use in religious education and its inclusion in regular lessons. The often sparse records in the School Chronicle tell of the bestowal of the sacraments of confession, first communion and confirmation. There are most records on first communion, in which, in addition to the date, is also recorded the course of the ceremony. The School Chronicle also provides a number of records of important events that marked the religious extent of teaching: celebration of the 300th anniversary of the death of St. Aloysius, patron saint of the young, consecration of the school flag, celebrating the 50th anniversary of the proclamation of the religious truth of the immaculate conception of the Virgin Mary, connected with the painting of the presbytery and facade of the convent church.

The second part presents religious associations that were associated with the girls' school: the Congregation of Mary, intended for girls after completion of primary school, and Mary's kindergarten, meant for primary school girls. The Congregation of Mary was founded in 1859 by the teacher of religion, Jožef Kerčon. It was the first newly established Congregation of Mary for girls in Gorenjska. It was founded under the name of Immaculate Conception of the Virgin Mary; the second patron saint was St. Aloysius. It was headed by teachers of religious education, with the practical assistance of the Ursuline nuns. The members met in the convent church and on more ceremonial occasions in the Church of Mary in Crngrob. They forged links and met with other Congregations of Mary on pilgrimages and excursions. After 1910, five sections operated within the framework of the Congregation of Mary, in which the girls were absorbed in individual aspects of life: section for

disseminating good newspapers and honest books, section for frequently receiving the sacraments and prayer out loud, section for visiting the sick, section for collecting new members and an emigrant section. Events (recitations, plays, singing), which had a charitable character, were an integral part of activities. Mary's kindergarten was meant for girls in the primary school.